

1. FOTO'S De alledaagse leefomgeving



Gerben Helleman

In dit E-magazine hebben we gebruik mogen maken van de foto's van Ton van der Pennen. Een warmhartige man die zijn sporen meer dan heeft verdiend in de wereld van onderzoek, wijkaanpak en sociaal beleid. Ton overleed helaas vorig jaar op 73-jarige leeftijd. Met het plaatsen van zijn foto's eren wij zijn denk- en werkwijze als onderzoeker en hobby-fotograaf.

Ton van der Pennen groeide op in Den Haag en begon begin jaren zeventig als actie-onderzoeker (toen nog met een 'k'). Dit als gevolg van zijn nieuwsgierigheid naar wetenschappelijke kennis en de toepassingsmogelijkheden daarvan. Deze maatschappelijke betrokkenheid had hij al eerder gevonden in de sociologie, een nieuwe opbloeiende studierichting. Als onderdeel van een groepje sociologie- en bouwkundestudenten kwam hij in aanraking met de toen opkomende stadsvernieuwing met grootschalige sloop- en nieuwbouwplannen. Met hun onderzoek

ondersteunden ze bewoners en professionals in de Haagse Schilderswijk die zich ook konden vinden in de slogan 'Bouwen voor de buurt'.

Vanaf 1978 was hij als wetenschappelijk medewerker en universitair docent verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden bij de vakgroepen Sociologie en Bestuurskunde. Daar hield hij zich ook bezig met maatschappelijk gericht onderzoek: "Het bleef in mijn onderzoeken gaan om de stad vanuit het bewonersperspectief: om de alledaagsheid van het samenleven. [...] Om met dergelijke verzamelde kennis een bijdrage te leveren aan inzichten in die weerbarstige sociale werkelijkheid en om het ter discussie stellen van de vanzelfsprekendheden waarmee die werkelijkheid werd geproblematiseerd."

In 1994 stapte hij over naar het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), waar hij verantwoordelijk was voor het onderzoek naar het lokaal sociaal beleid in Nederland. Hij werkte daar bijvoorbeeld aan het rapport 'Sociale en culturele verkenningen 1996' waarin personen met een migratieachtergrond zelf aan het woord kwamen en niet - zoals toen nog vaak gebruikelijk was - alleen over hen werd gesproken. Op die manier konden ook meteen verschillende vooroordelen worden doorbroken.

In 2003 trad hij in dienst als senior onderzoeker bij het voormalig onderzoeksinstituut OTB van de TU Delft waar hij onder andere onderzoek deed naar buurtbinding, maatschappelijke integratie en 'best persons': slagvaardige mensen die de problemen in achterstandswijken helpen aanpakken. Na zijn pensioen was hij nog actief op de TU Delft als gastdocent aan de Faculteit Bouwkunde.

Sinds 2020 schreef Ton van der Pennen op zijn eigen website over alledaagse dingen. Over opvallende zaken die hij in de krant had gelezen, over plekken of mensen die hij op straat tegenkwam, over voorvallen uit het verleden of persoonlijke verhalen: "Als ik zo om me heen kijk, komt er van alles voorbij. Beelden van een bepaalde straat in een stad, ik hoor over een bepaald moment in de tijd, vragen komen bij me op en worden me gesteld." Verschillende thema's komen op zijn website aan bod, met daarbij onder andere aandacht voor gebiedsontwikkeling, samenleven, de wijkaanpak én leefbaarheid.

Op 27 september 2021 schreef hij nog een stukje op zijn website over een markant persoon op een Franse camping. Drie dagen later overleed Ton van der Pennen.

In een memoriam voor een vriend schreef hij zelf eens: "Ik weet het, de dood hoort bij het leven [...] Verdriet is er over het leven dat voorbij is en de persoon die niet meer bij ons is. Maar met de herinneringen wordt zijn leven door ons die achterblijven voortgezet."

Het zijn die herinneringen die we hier levend willen houden. Dit met behulp van zijn foto's. Bij zijn bezoeken aan diverse steden had hij zijn camera altijd bij de hand om de alledaagse momenten vast te leggen. 'Snapshots' zoals hij deze foto's zelf noemde: "De camera is meestal automatisch ingesteld. Snel klikken, want anders is dat moment weer voorbij". Dit levert soms onscherpe, maar daardoor niet minder krachtige foto's op.

We zijn Wilma, de weduwe van Ton, erg erkentelijk dat we zijn foto's mogen gebruiken voor dit magazine. U vindt ze aan het begin van iedere bijdrage. De foto's passen goed bij de thematiek van dit magazine. Daarnaast sluit de denk- en werkwijze van Ton ("oriënterend onderzoek, gericht op verandering") goed aan op ons pleidooi om voldoende aandacht te hebben voor het alledaagse. Wij hopen op deze manier de herinneringen voort te zetten.